

Opintie Oikeuskansleriksi

Albert Henrik Makkosen kirjeitä Mammalle

v. 1895 – 1906

Perttu Peitsara

Jyväskylä v. 2012

Opintie oikeuskansleriksi

Albert Henrik Makkosen kirjeitä Mammalle v. 1895–1906

Albert Makkonen syntyi Karttulan Savikoskella 31.3.1877. Hänen Henrik-isänsä kuoli vuonna 1890 Albertin ollessa 13-vuotias. Äiti Maria piti huolen siitä, että Albert viiden vanhemman sisaruksensa tavoin aluksi kävi oppikoulun Kuopiossa ja sitten ylioppilaaksi tultuaan jatkoi opiskelua Helsingissä kuten Eemil-velikin. Opiskelumahdollisuuden järjestäminen ei suinkaan ollut Marialle helppoa, mutta se toteutui.

Henrik ja Maria Makkosen lapset pitivät hyvin vahvaa yhteyttä kotipuoleensa Karttulan Savikoskelle, niin siellä käyden ja loma-aikojaan viettäen kuin kirjeitä äidilleen lähettäen. Kirjeet, joita on säilynyt koko joukko vuosilta 1894–1907, kertovat omalla tavallaan savolaisen sahan- ja myllynomistajaperheen Albert-pojan opintiestä maan korkeimmaksi laillisuus-valvojaksi, oikeuskansleriksi. Kirjeistä välittyy myös kuva siitä, minkälaista oli elämä vuosisadan vaihteen tietämissä niin Pohjois-Savossa kuin rintamaillakin.

Abiturientin kenkärisat, muutakin puutetta ja asianhoitoa

Keväällä 1895 hiljattain 18-vuotta täyttänyt Kuopion Lyseon abiturientti huomasi oppikoulun päättymisen ja ylioppilaskirjoitusten takia olevansa niin suurissa rahamenoissa, että oli käännäyttävä mamman puoleen. Viimeistä edellisenä koulupäivänään Albert kirjoitti Hellin-sisaren kirjeessä: ”Minulla

kuin nyt on niin paljon rahamenoja, kun on nyt meillä ne loppukekkerit y.m. ja vielä meni kenkienkin korjaukseen, niin pyytäisin että jos teillä olisi lähettää minulle joku 3 markkaa, kuin pitää pyytää Emililtä, Helliltä, Alvalta usein, niin täytyy teiltäkin pyytää, jos ylettyy. Huomenna on minulla viimeinen päivä koulua.”

Kohta ylioppilaskirjoitusten jälkeen ja Savikoskelakin muutaman päivän viivyttyään Albert palasi Kuopioon. Uskonnon tentti oli vielä suoritettava, mutta kiireissään hän ehti värkätä muutamia rivejä Mammalleen kertoakseen miten oli saanut mamman antamia asioita hoidetuksi. ”On kiire. Klo 1 pitää mennä tenttaamaan uskontoa ja pitäisi lukea vielä paljon. – Eilen oli vieraita. – Pojan matkassa tulee puoli hehtoa suoloja. Nahkasta meni 2 mrk, ei saanut mistään 1 mrk 75 pennillä, niin ettei pojalle saanut annetuksi ollenkaan. Keltanen huivinne tulee kapsäkissä. Voita pitäsi lähettää postin mukana. Ei muuta kuin terveisiä ja kiitoksia niistä tavaroista.”

Ylioppilaskirjoituksista oli mammalle iloisina lopputerveisinä maininta ”kotona ollessani olivat täällä ylentäneet arvosanojani. Nyt on minulla kaksi ’laudaturia’, toinen ainekirjoituksessa, toinen matematiikassa.” Peräkaneettina oli vielä suuri huoli kenkien teettämisestä. ”Lähetäkää nahkat heti sitten suutariin!”

Monipäisen lapsikatraan pitäminen kouluvaatteissa ja ehjissä jalkineissa oli Marialle varamaan paljon huolta aiheuttava tehtävä. Albert oli huhtikuun lopussa 1895 omista jalkineistaan todella huolissaan. "Niiden minun kenkien valmistuksen taitaa se suutari venyttää ensi talveen. Kenkäni ovat jo hajallaan, joten pitäisi niiden joutua. Sitä suutaria pitää tiukoittaa joka päivä, muuten se ei niitä tee, ja sitten lähetettävä kengät heti valmistuttua postin mukana tänne."¹

"Tänä päivänä tulee viralliset kutsumukset Helsingistä. Yksityisiä tietoja on jo tullut, joiden mukaan meistä kaksi on hyljätty. Näistä kahdesta en kuitenkaan minä ole kumpikaan. Nyt tulee ne vaatteen teot. En tiedä mistähän niihinkin saanee summat. Pappa kuin kävi Helsingissä, niin pani silloin minulle pankkiin 50 mrk Helsinkireissua varten. Mitenkähän lienee niidenkin rahojen kanssa."

"Luveksittu on puoliväliin tai enemmänkin. Helsinkireissu tulee luulakseni noin 25. p toukokuuta tai siinä toukokuun loppupuolella. Ei muuta kuin terveisiä paljon. Albert"

"Kuopio 24. toukokuuta Mamma! Kiitos paljon siitä rahasta! Emil ei sano tavanneensa sitä Nenosta. Vaan kasarmille tahtoisivat ostaa sen meidän hevosen. Parikin luutnanttia ovat sitä kyselleet. Uunolta niiden opettaja, luutnantti Alfthan ja Emililtä luutn Colliander. Eikö liene Nenonen puhunut niille. Sitten ne luutnantit ovat sanoneet, että pitäisi lähettää se hevonen hetimiten tänne nähtäväksi. Ehken olisi parasta lähettää. Vesslin jo ensi viikon alussa sen hevosen kanssa tänne. – Niin se papin-

kirjahan on myös kaiken varmaan lähetettävä! Enpä minä nyt muuta muista kuin terveisiä."

Huhtikuun 30. Eemilin kirjeessä Albert vahvisti Mammalle tiedon Helsinkiin menosta ja muistutti kengistään: "Helsinkiin on kutsuttu 4 p:ksi kesäkuuta. 2. p:nä kesäkuuta eli 1:nä Helluntaipyhänä lähdetään täältä. Enpä minä muuta muista, kuin terveisiä. – Kenkiä vaan pitää käydä vähän päästä tiukoittamassa suutarista. Kenkäni alkavat olla jotenkin hajallaan! Albert"

Opiskelijan elämää Helsingissä

Kesä vierähti Savikoskella ja syksyn tullen alkoi opiskelu Helsingissä Oikeustieteellisessä tiedekunnassa. Alkuvaiheista Albert kirjoitti Mammalle 25. syyskuuta. Kuten toiset sisaruksista myös Albert kantoi kirjeissään aina huolta Savikosken asioista, nuorimmasta veljestä ja mamman pärjäämisestä:

"Mamma ja Armas! Täällähän minä olen ollut jo muutamia päiviä. Itsekseni olen asunut tähän aamuun saakka, jolloin vasta Matti Kukkonen tänne tuli. Meillä on tässä avaranlainen huone, josta menee 67 mrk kuukaudelta. Asumme, kuten kotoa lähtiessäni oli puhetta Iso Robertinkatu 3 D 20, jossa keväälläkin asuin, Maisteri Saaren luona. Alku on mennyt täällä vaan ottaessa selvää, mitä sitä pitää tehdä?"

"On kai se Armas kansakoulussa? Mitenkä hän on siellä käynyt, jalkaisin vai kyyditsemällä? Kuu-
lin Matti Kekkoselta että hänelle oli Pihkainmäessä kerrottu kyydityn Iisalmelaisia Savikoskelle. Lie-
neekkö Matti Leinonen käynyt sovintoita hiero-

¹ Suorat lainaukset Albertin kirjeistä.

massa, vain kuka muu Iisalmelainen?”

”Mitenkäs se on sen arendaattorin laita. Oletteko saaneet enää Heimoselta minkään laista vastausta, tai oletteko kenenkään muun kanssa tuumanneet sitä? Kuopiossa kirjoitin Pekka Kansaselle ryynikoneesta. Emil lupasi panna Savoon arendaattori-ilmoituksen. Eipä minulla ole vielä mitään sen enempiä verestynyt. Kirjoittakaa sitten minulle ja kertokaa noista kyselemistäni asioista. Panen tähän kirjeeseen itselleni osoitetun kirjekuoren, johon voitte panna minulle tulevan kirjeen, kun vaan pidätte sen tallella. Terveisiä paljon. – Albert”

Opiskeluelämä sitoi pojan mielen ja ajan niin, ettei kovin tiheään saanut Mammalle kirjettä lähtemään. Siitä on hyvänä osoituksena seuraava kirje, joka on päivätty 5. marraskuuta 1895:

”Mamma! Ei ole tullut kirjoitetuksi nyt pitkään aikaan, kuin tämä oleminenkin täällä on kulkenut vaan tavallista rataansa. Terveenä olen ollut ja tehnyt täällä alkutehtäviäni. – Sukulaistensukulaisen, Törnqvistien herrasväen luona olen käynyt joitakuuta kertoja, erään kerran rouvan nimipäivillä. Toisessa yhtä läheisessä sukulaispaikassa ei ole tullut käydyksi ja tuskin tuleekaan, kun ne ovat aivan tuntemattomia ja vieraskielisiäkin.”

”Meidän osakunnalla oli täällä kekrin aattona se n.s. talkkunajuhla. Siellä oli erittäin hauska. Syötiin talkkunaa, kalakukkoa, kokkeliä, piirakkaa, pannurieskaa, uunipaistia ym. savolaisten herkkuja.”

”Rengit, piiat ja riiviikko”

”Mökkien, mäkitupien ja torppien pojista ja tytöistä kyläyhteisön talot saivat palvelusväkensä, renkinsä ja piikansa. Talo pestasi palvelusväkeä silloin, kun tarvitsi työvoimaa, maksoi pestirahan, joka 1800- ja 1900-lukujen vaihteen aikoihin oli viiden markan tienoilla, ja sopi vuosipalkasta ja työvaatetuksesta.”

”Palvelusväen työvuosi päättyi myöhäissyksyllä, kekrinä. Kesän kasvattama maan anti oli korjattu latoihin, kellareihin ja aittoihin, syyskynnöt suoritettu, Mikkelinpäivän aattona oli karja tuotu navettaan ja hevoset talliin. Satovuosi oli päättymässä, ja raskaimmat työt olivat ohi. Tuli vuoro vähän keveämmälle menolle.”

”Hyvissä ajojen ennen kekriä, usein jo elokuulla, isännät ja emännät kyselivät palvelusväeltään, jos olivat heidän työsaattoonsa tyytyväisiä, jotta pysyvätkö tulevan työvuodenkin sijoillaan vaan vaihtavatko taloa. Jos renki tai piika lupasi pysyä talossa, maksoi isäntä pestirahan ja sopi vuosipalkan.” >

”Kekrinä, 1.11., isäntä maksoi päättyneen työvuoden palkan vähennettyään siitä vuoden aikana antamansa ’kirjään päälle tarkasti pannun vörskotin’. Eivät kaikki palkolliset, etenkin hiljaiset ja vaatimattomat, olleet tarvinneet vörskottia menoihinsa mutta varsinkin rengit olivat sitä tuon tuostakin saaneet ja saivat vuositulissa vain palkan rippeitä. Ei niillä kovin näyttävästi voinut riiviikolla pitää lystiä.”

”Sielujen päivänä, 2.11., ’aukes renkien ja piikojen rinnustin’: alkoi viikon mittainen vapaa, *riiviikko* myöhäissyksyn römppäaikaan. Silloin kirkolle koontui renkejä ja piikoja niin kirkolta kuin sivukyliltäkin. Iloisina ja äänekkäinä he römpöttelivät teillä ja nauttivat täysin rinnoin olostaan, sillä riiviikolla he eivät olleet kenenkään käskyläisiä. ’Rengitkin olivat mahtavia ja rikkaita.’”²

Mitenkä se Armaksen kansakoulussa käynti vetellee? –Nythän teillä on siellä riiviikko-aika. Mihinkä asti oli Vesslin meillä? Ovatko lapset käyneet kotona tänä syksynä taikka Te kaupungissa? Eemilhän se nyt lienee Leppävirroilla. En tiedä missä lienee se Elle. Sain häneltä pari kirjettä, vaan niissä ei ollut mitään siitä missä se hänen paikkansa oike-

² http://kirjastovirma.net/yli vieska/juurikosken_partaala/rengit_piiaat_riiviikko

astaan on. Helli kirjoitti, että hän menee Soanlahteen, kesällä taas oli se paikan tarjous Jaakkimasta.”

”Tietysti kai Eemilin ei tarvinnut käydä Iisalmen käräjillä sen asian tähden kuin olette sen jo sopineet. Eipä olisi luullut, että Matti Leinonen rupeaisi senkään vertaa mielisuosiolla maksamaan. Mitä hän muuten siitä asiasta tuumasi? Eipä tällä kertaa muuta kuin terveisiä Teille ja Armakselle sekä Kallelle myös. – Albert”

Joulukuun alussa 1895 Albertilla alkoivat ajatukset jo olla kovasti kotopuolessa Savikoskella. Nuorella miehellä oli kuitenkin päätettävänä vaihtoehtoja lomansa aloittamiselle, kuten kirje mammalle joulukuun 3. päivästä kertoo:

”Pois en pääse täältä ennen kuin ensi sunnuntaina tai maanantaina. Kirjoitan sitten joko täältä, tai Kuopiosta telefoneeraan, tai jotenkuten muuten annan tiedon milloin pitää tulla hakemaan Kuopiosta. En tiedä vissiin, jos pistäydyn Viipurissa ennen kuin tulen kotiin. Kovasti kutsuivat siellä käymään. Menoni sinne riippuu siitä, minkälaiset ovat silloin raha-asiani. – Matti Kukkonen lähtee jo tänään. – Enpä minä tässä nyt sen enempää muista enkä joudakaan, kun pitää lähteä Mattia kyytiin asemalle ja viemään tätä kirjettä. Sittenpä hän vasta enemmän. Terveisiä Teille ja Armakselle.”

Kirjeenvaihdosta päätellen Albert oli vuoden 1896 talven ja kevään sekä kesän aina syksyyn saakka Karttulassa. Sisärukket Savikoskella kirjoittaessaan näet osoittivat kirjeensä yhteisesti Mammalle, Al-

bertille ja Armakselle ja kyselivät kuulumisia. Alvakin Kotkasta ihmetteli ”yhäkö se Albert siellä lihoo vaan?”

Seuraava Maria-äidille osoitettu, säästynyt Albertin kirje on päivätty vasta 13. lokakuulta 1896. Syyskauden alkaessa Albert oli opiskelutoverinsa Matti Kukkoksen kanssa hankkinut taas yhteisen kortteerin ja muitakin kuulumisia oli kerrottavana:

”Mamma! Kirjoitin tänne tultua kirjekortin. Niin kuin siinä mainitsin, asun Matti Kukkoksen kanssa yhdessä Antinkatua 22 rappu A, neiti Walleniuksen luona.³ Maksamme kuussa 70 markkaa. Huoneemme on jotenkin iso, kolmella ikkunalla neljännessä kerroksessa. Samassa ”puulaakissa” meidän kanssa asuu kolme muuta ylioppilasta.”

”Pari kertaa olen käynyt Törnqvistillä. Erään kerran teatterissa tapasin Sascha Dahlin kanssa rouva Lindelöfin. Hän kutsui käymään, vaikka ei ole vielä tullut käydyksi. Hän käski panna terveisiä kotiini kirjoittaessani.”

”Armas kai on jo hyvän aikaa käynyt koulua. Mitenkä se häneltä huristaneet? – Joko on sahattu kaikki Tuhkasen puut? Ja onko jo saha seinitetty? [palaneen tilalle uuden saharakennuksen rakennustyön Henrik pani alulle juuri ennen kuolemaansa, mutta kesti aikansa, ennen kuin siinä sahattiin] – Täällä Helsingissä kertoi Vilho Lisitzin teollisuuden tarkastajan kovasti kehuneen sahan rakennusmallia.”

”Mitenkä liene niiden paitojen kanssa, onko ne tehdyt? Eihän niillä erittäin kiire ole. Niin kuin

kirjekortissani pyysin, niin lähettäkää paitojen kanssa tulemaan minun kirjoitusmattoni pienen kamarin pöydältä. – Eipä minulla nyt muuta ole tiedossa. Kirjoittakaa sitten."

Mamma oli lasten tuki ja turva monessa käytännön asiassa, mutta toisaalta taloudellisissa vaikeuksissaan hän joutui joskus pyytämään myös vanhemmilta lapsiltaan rahallista apua. Sellainen tilanne oli vuoden 1896 marraskuussa, mutta Albertin varat olivat Kuopin pankissa. Hän kirjoitti 1. marraskuuta:

"Hyvä Mamma! Kaksi kirjettä olen saanut, vaikka ei ole tullut niihin vastatuksi sekä paitapaketin, josta kiitos. – Viime kirjeessänne arvelitte, jos minä voisin antaa 100 markkaa Löfin laskun suorittamiseksi. Voin kai minä sen antaa, vaan minun rahani ovat Kuopion pankissa, niin että saaneeeko niitä sieltä muut muuten kuin valtakirjalla, en tiedä sitä oikein. Miten pian se olisi saatava? Minä tulen luultavasti viipymään jonkun viikon täällä joulukuussa. Sitten aion mennä Viipurissa käymään ja sieltä sitten kotiin päin johonkin lukemaan esim. Savonlahteen."

"Jos sillä rahalla on hyvin tarvis, niin ettei sitä ennäätä enää silloin kuin minä tulen, maksaa, niin voinhan minä vaikka hommata täältä osakunnan kassasta ja lähettää sinne?"

"Oli taas meillä kekrinä talkkunajuhla, jossa siitä syötiin savolaisia ruokia. – Eilen oli täällä suuret arpajaiset. Kävin niitä katsomassa. Ja olihan ne toisenlaiset kuin esim. Kuopiossa ovat. Siellä oli

Helsingin hieno yleisö täydessä loistossaan. Naiset olivat hienon hienoissa tanssipuvuissa. Voitot suurenmoisia, kuvaelmat erittäin komeita ym."

"Siellä taitaa olla talvi jo täydessä tulossaan, koska tännekin on jo ensimmäisiä lumija sataa ripotellut ja kun on ollut kylmänpuoleisia säitä, niin on lumi hiukan kestänytkin sulamatta."

"Eivät tainneet vielä punnonmäkeläiset saada puitaan sahatuiksi? Onko kuulunut mitään Huttusen sahan muuttopuuhista? Vieläkö Pitkänen haukukelee, ja miten muuten on herrasväkien keskinäinen väli? – Niin, olisihan niitä kyselemässä paljonkin, vaan mikäpä noita kaiken maailman asioita ennättäneet tutkia. Enpä muuta nyt erinomaisempaa muista. Terveisiä vaan itsellenne ja Armakselle."

Opiskelija-asunnon etsiminen oli ajankohtaista aina uuden lukuvuoden alkaessa. 22. tammikuuta 1897 Albert kirjeessään kertoi asiasta seikkaperäisesti; kuinka hyvin se oli onnistunut vaikka meillä oli valtiopäivävuosi:

"Eilen tulin tänne Helsinkiin. Matti oli tullut jo päivää aikaisemmin. Kortteeria etsittiin kauvan aikaa. Saatiin se sitten aivan keskeltä kaupunkia, Pohjois-Esplanadinkatu 35 A leskirouva von Wrigh'tin luona. Luultiin ensiksi, että tässä talossa (Sentraali-pasaasissa) ilmoitetut kortteerit olisivat niin kalliita, ettei maksaisi vaivaa käydä kyselemässäkään; tämän talon näet voipi sanoa olevan Helsingin keskuksen. Vaan ei ainakaan tämä meidän huone ole tavallista kalliimpi – maksaa ylöspäin 75 markkaa kuussa miestä kohti. Nekin huoneet, joita kävimme kyselemässä laidemmalta, maksoivat saman verran ja 80 ja 85:kin markkaa

³ Antinkatu on nykyisin Lönnrotinkatu

kuussa. Nyt, kun on valtiopäivävuosi, ovat kortteerit paljoa kalliimmat. Viime syksynä maksoimme 70 mrk.”

Viljan jauhatuksessa ja tukkien sahautuksessa Savikoskella oli monenlaista erimielisyyttä, riitaakin jauhattajien tai sahuuttajien ja Makkosten välillä. Kirkkokin halusi tehdystä työstä kymmenyksensä.

”Eemilille puhuin pappien vaatimista sahayyvistä ja hän sanoi niin, että sen sopii riidellä niin, että antaa ryöstää vaan [ulosmitata], ottaa heti ryöstötodistuksen ja lähettää sen heti hänelle. – Tehkää siis niin.”

Niin Makkosen sisarukset joukkoineen kuin sukulaisten sukulaisetkin olivat ihastuneita savolaiseen talkkunaan. Myös voita, marjoja, muikunmätiä eli määhnää ja muikkuja jopa matikoitakin pyydettiin toimittamaan kotoa yhtälailla Viipuriin sekä Helsinkiin, Hämeenlinnaan kuin myös Turkuun. Niitä lähetettiin Karttulasta postitse taikka Kurkimäen tai Kuopion kautta rautateitse. 25. helmikuuta 1897 Albert kiitteli:

”Ne talkkunajauhhot olivat hyviä, kävin jo kerran syömässä talkkunaa. Törnqvistithän (Onnilaiset) kuuluvat hiukan arvelleen Dahlien kanssa asumaan samaan taloon kesäksi jonnekin Helsingin lähipitäjään, kun arkkitehtitoimen tähden Onni T^{kin} täytyy ajoittain olla kesän aikana Helsingissä. Vaan eihän siitä kuitenkaan taitane tulla mitään. Missä ne Elviira ja Kustaa muuten aikovat olla ensi kesänä? Lienee kai siitä ollut puhetta Teidän ja heidän kanssa.”

”Lindelöfissä kävin myös kerran viemässä kuittia

matikkalähetyksestä, jonka Eemil oli lähettänyt Kuopiosta, Lindelöfin pyynnöstä, hän kun näet oli matkustanut Kuopiossa.”

”Mitenkä muuten olette saaneet siellä mateita? Onko ruvettu sahan korjaustoihin? Jos vaan siellä lienee ollut niin hyviä säitä kuin täällä, niin ei kai se kesä tulo etäällä lienekään. Kadut täällä ovat jo niin vähälumiset, etteivät enää tahdo paljon reellä ajamaan päästä; rekeä kuitenkin vielä yksinomaan käyttävät. – Eipä tässä nyt enää paljon muuta osaa kirjoittaa.”

”Karttulalaisia olen nähnyt viime aikoina täällä. Tänään näin Elna Aejmelaesta ja eilen vai toissa-päivänäkö se lie ollut kuin past. Snellman tuli kadulla vastaan. Näin sanomalehdestä matkustavaisen joukosta että hän on rouvineen täällä. – Terveisiä paljon sekä itsellenne että Armakselle.”

Ennen kirjeensä lopettamista Albert vielä muisti mainita Eemilin matkoista: ” Ensi kuun alussa kai se Eemilkin käynee käräjien tähden Karttulassa. Kirjoittakaapa miten ne jutut päättyivät.”

”Kirjoitin tämän toissailtana vaan kun en silloin muistanut viedä postiin niin jäi se tähän iltaan. Helliltä sain paketin, jossa lähetti 2^{det} sukat. Eipä nuo näkynyt niin liikaa fiinit olevan niin kuin olitte arvelleet Viipurissa. Sitten se taas ei ole ollenkaan sanottu, onko Ape särkenyt kotona sen paistinvaadin, niitä kun on ollut siellä teidän poissa ollessanne niin paljon samanlaisia särkijöitä, jotka ovat voineet tehdä sen yhtä hyvin kuin Apekin. Lopetan tähän. Terveisiä vaan paljon. Liekkö siellä sellaiset säät kuin täällä. Sataa vettä ja vetistä räntää, niin että kadut ovat vallan lätäkköinä, niin kuin ennen

huhtikuun lopulla.”

Opiskelemassa olevien lasten kirjeissä äidilleen ei monastikaan kerrottu siitä, kuinka opinnot olivat sujuneet. Albert teki tässä poikkeuksen. Hän piti Mammaa jotenkuten ajan tasalla. Mutta jotain häneltä oli jäänyt kotipuolella hoitamattakin ennen Helsinkiin lähtöään, kuten kirjeestä ilmenee.

27. huhtikuun v. 1897 Albert kirjoitti: ”Hyvä Mamma! Kirjeenne sain, josta kiitos. Ei ole tullut nyt moneen aikaan kirjoitetuksi. Minun oloni täällä tulee kestämään toukokuun loppupuolelle, kun ne luvut niin vaativat. Sitä tutkintoa, jonka toivoin saavani suoritetuksi tällä lukukaudella, en nyt saakaan, kun se tutkija, joka oli tutkimassa varsinaisen ollessa valtiopäivillä, oli tiukempi mies ja sanoi, etten minä olisi ollutkaan ylioppilaana niin kaukaa [kauan], että olisin ehtinyt tarpeeksi perehtyä aiheeseen. Yksi tenttaami minulla on toukokuun lopulla ja sitten loput toivon saavani syystemiinan alussa. – En tiedä oikein missä tuota olisi sopivin kesällä lukea.”

”Ellehän se kävi täällä ja oli hiukan yli viikon. Kävellä humpotteli ympäri kaupunkia ja kävi lääkärissä, kahden professorin luona. Olivat käskeneet mennä kylpemään. Kävimme myös Ellen kanssa teatterissa ja parissa konsertissa. sekä valtiopäiviä kuuntelemassa. Ja lystinhan tuo sanoi olleen. Pane-tinhan minä täällä Alvankin ”avviisiin”. Hyvin taisivat nuoret olla onnellisia.” [kihlausilmoitus]

”Kirjoititte, että minun pitäisi täällä käydä rippikouluni. Ei täällä ole nyt aikaa ruveta monenlaisia hommia ajattelemaan. Te vaivaatte itseänne sillä minun rippikoulun käynnilläni, ikään kuin ei muita

huolia olisi; käynhän sen minäkin, kun tässä ehdin ja tarvis tulee. Enkä luule sen miksikään häpeäksi olevan jos jonkun aikaa on käymättäkin. Päinvas-toin lienee se häpeäksi, jos tuon ’käymisen’ tekee vaan tavan vuoksi, kuten useimpain nykyaikana luulen sen tekevän. – Miten ne kulkevat ne lam-puoti ja sahaommat?”

”Ensi lauantainahan se on vappukin. Te lienette silloin rovastissa. Täällähän se vappu vietetään hauskaasti, suomalaiset ylioppilaat Alppilassa ja ruotsalaiset Kaisaniemessä, ylioppilaslaulun valli- tessa. On soma nähdä minkälaista se on, kun en ole sitä ennen nähnyt. Terveisiä sekä itsellenne että Armakselle. – Albert ”

Kesän ja alkusyksyn Albert vietti Savikoskella tentteihin valmistautuen, kunnes 6. lokakuuta 1897 kertoi kirjeessään Mammalle melkein kaksi viik-koa jo olleensa Helsingissä:

”Tultiin yhtä matkaa Siirin ja Elli Saloniuksen kanssa. He olivat täällä tätinsä ja arkkitehti Öhma- nin⁴ hopeahäissä ja menivät pois viime perjantaina, nimittäin Wiipuriin. Siirin ja Elli S:n kanssa käytiin täällä Ateneumissa ja Keisarillisessa palatsissa, jossa myös oli meidän matkassa Siirin sukulais-rouvia suuri joukko.”

”Sain tässä eräänä päivänä kirjeen Jukalta ja Hellil- tä [Törnqvistit Viipurissa], jossa he kirjoittivat, että olivat huomanneet sanomalehdestä kanttori Mak- kosen Paltamosta olevan jossakin hotellissa ja oli- vat he käyneet häntä tapaamassa. Hän oli käynyt Pietarissa ja sanonut tulevansa tänne Helsinkiin.

⁴ Arkkitehti Fredrik Öhman

Olivat kehottaneet häntä käymään meitä tapaamassa, vaan ei häntä ole näkynyt, emmekä mekään ole huomanneet häntä sanomalehdestä matkustajien joukosta. – Hän oli luultavasti silloin Kuopiossa kun minä kävin siellä, koska seuraavana päivänä Savossa oli hänet mainittu matkustajien joukossa. Ei hän käynyt ainakaan silloin vielä Eemiliä tapaamassa ja tuskin lie tavannutkaan, kun Eemil seuraavana päivänä matkusti Iisalmeen."

"Enpä minä täältä nyt tiedä erityistä kerrottavaa. Siirin ja Elli Sⁿ kanssa käytiin täällä Ateneumissa ja Keisarillisessa palatsissa, jossa myös oli meidän matkassa Siirin sukulaisrouvia suuri joukko. Niin, mitenkä sen sahan kanssa nyt on? Joko akseli on saapunut, paljonko se maksoi ja joko saha on saatu käymään?"

"Sitten minulla olisi eräs toimitus asia. Kun eilen kävin arkkitehti Törnqvistillä – niin pyysivät siellä, että jos minä voisin hommata kotoa talkkunajauhoja. Kuuluvat ne viime talviset talkkunakset maistuvan niin hyvältä, että oli ruvennut tekemään mieli lisää. Olisivat tarjonneet minulle jo rahaa niitä vasten, vaan en minä huolinut, sillä olen niin usein syönyt ja juonut siellä, vaan minä maksan teille ne sitten kun tavataan."

"Pyydän siis, jos laittaisitte siellä ja seulottaisitte ja muutenkin hyvästi teettäisitte jonkun määrän hyviä talkkunajauhoja, niin hyviä kuin viimekin talvena. Viime talvena oli niitä muistaakseni noin 9 tai 10 kiloa, vaan saisi niitä nyt olla ainakin 15 kiloa, vaikka 20 kiloa. – Ne olisi pantava puhtaaseen säkkiin, joka taas on käärittävä hyvästi paksuun paperiin esiin. pari, kolme kerroksisen toppasoke-

ripaperin sisään. Paperia kun ei luultavasti ole kotona, niin pitänee ostaa puodista. Jos ei näin sovi panna, niin voisihan vaikka ukko Kekkosella teettää päreistä sellaisen kansivakan, johon säkki mahtuisi. Se nyt ei tarvitse mikään sievä olla, kunhan on sellainen, että kestää. Jauhot on sitten ensimmäisessä sopivassa tilaisuudessa lähetettävä Kurkimäestä tai joltakin muulta asemalta tänne Helsinkiin osoitteella: Herra Arkkitehti Onni Törnqvist, Helsinki, Ratakatu 23. Rahti tulee panna vastaanottajan maksettavaksi."

"Sitten minä arvelin, että jos jäisi joku määrä ylitästä, niin pyytäisin jos lähettäisitte pienessä pake-tissa minun osoitteellani niitä jauhoja. Niitä ei tarvitseisi olla kuin sen verran, että saisi jonkun ker-ran keittää noin 7 á 8 hengelle. Tämä nyt ei ole niin erittäin tarpeellista, vaan jos sopii, niin voittehan lähettää. Jos ei muuten olisi jauhojen valmistuttua heti puoleen käyntiä Kuopiossa tai Kurkimäessä, niin voisihan pyytää vaikka Vihurin miehiä, jos niillä on käyntiä Iisvedellä, panemaan ne jauhot junaan tulemaan rahtitavarana Helsinkiin."

"J.K. Vielä muistutan, että olkaa niin paljon kuin mahdollista myömättä eloja, sillä Venäjälle tuntuu tulevan täydellinen kato, niin että viljan hinnat tulevat tietysti kovasti kohoamaan."

Talkkunatoimitus Törnqvistille onnistui, koska 25. marraskuuta Albert Unon kirjeessä siitä mammaa kiitteli. Ellen sikarit Albert oli myös hankkinut:

"Kävin ostamassa Elille niitä astmasikaria 10 kpl, maksoivat 15 penniä kappale. Lähetin ne tämän illan postissa. Olisi siellä nim. Yliopiston apteekissa, josta ne ostin, ollut myös astmapaperossia, van

kun sikareista pidät enemmän, niin ostin niitä. – Enpä minä täällä nyt paljon mitään osaa kirjoittaa-kaan, koska saatte täällä tapahtuvat asiat lukea sanomalehdestä.”

”Ellelle voin ilmoittaa että Anna Myrberg on täällä Kansallispankissa, Antti M sanoi niin, vaan etkö tuota liene jo saanut tietää. – Onhan tässä jo asioita kerrakseen.”

”Niin kiitokset niistä talkkunajauhoista, joita lähettitte Tqvistiin. Hyviä kuuluvat olevan. Mamman kirjeessä oli myös puhetta Airaksis-Marin kanssa lähettää jauhoja meille, vaan ei se olisi niin välttämättömän tarpeellista, niin ei tarvitse lähettää.”

”Tulostani en tiedä mitään varmaa. On tässä koh-
tapuoleen tentti ja sitten ehkä toinenkin, joten tuloni voi mennä hyvinkin myöhään”

Uuno-veljen kirjeen yhteydessä 2. helmikuuta 1898 Albert ohimennen toteaa: ”Eipä minulla nyt ole muuta kertomista, koska Uuno ja Elle luultavasti ovat kirjoittaneet tärkeimmistä asioista, kuin että yksi tentti, nim. päätentti, meni toissa iltana läpi.”

Uuno puolestaan on hieman tarkempi kertoessa, että Albert suoritti historian tutkinnon. ”Olipa se lystiä, kun nyt onnistui. Oli sitä taidettu odottaakin.”

Tämän jälkeen Albert olikin taas Savikoskella ainakin jo huhtikuun lopusta 1898 lähtien ja ilmeisesti koko loppuvuoden. Vuodelta 1899 ei ole säilynyt sisarusten kirjeitä, joten siitä vuodesta ei ole kerrottavaa. Karttulassa Albert näyttää olleen myös lokakuussa 1900 ja vielä seuraavana vuonna mar-

raskuussakin, koskapa sisarusten kirjeet noin aikoina oli osoitettu Mammalle ja Albertilla.

Opiskelua oli aikaa myöten jatkettava Helsingissä, mutta se ei ollut ilmaista. Albertin huolen aiheena oli mistä saada rahaa, kun mammalta apua ei ehkä liikenisi, mutta jostain opintolainaa oli saatava. Hän kirjoitti Hämeenlinnasta 24.1.1902:

”Hyvä Mamma. Onpa taas aika pyörähtänyt sitten viime kirjoittamisen. Uunopahan lienee suusanalla kertonut mitä on ollut kertomista ja sen jälkeen ei liene suuria verestynyt. – Nyt minulla olisi vähän asiaa. Minä näet hommailtuani ja kuulosteltuani rahoja yhdestä ja toisesta paikasta, sain vihdoin niitä tietooni. Eräs rikas toverini, yliopp. Parviainen, Joensuun rikkaita Parviaisia, lupautui näet minulle rahoja antamaan. Enkä tarvitse kuin Teidän ja Eemilin takuuseen. Jos te siis olisitte hyvä ja kirjoittaisitte Eemilin nimen viereen takaajaksi velkakirjaani, kun Eemil sen lähettää. Olen näet sen jo E^{lle} lähettänyt. Sitten olisi kirje ensi tilassa palautettava ehken Eemilin kautta. Mitenpä hän siitä teille kirjoittaa.”

”Täällä [Törnqvisteillä] olemme olleet kakki terveinä. Tapio, tuo on tänä päivänä ollut vähän kiipeänä. On anneksinut ylen ruokansa. Ehken se sairaus ei ole pitempää.. – Jukka se suurimmaksi osaksi on matkoilla. Ei monta päivää jouda aina kotona olemaan. Hänen on hyvin telefoonilla verkotettu. Nytkin on ollut viime maanantai illasta matkoilla, vaan melkein joka päivä on tainnut telefonerata.”

”Laina se kävi täällä olemassa kolme päivää. Käytiin hänen täällä ollessaan kakki me 5 henkeä

eräässä konsertissa.. – Muuten näitä Hlinna asioita en minä osaa kovin jutella. Ja Hellipähän se taas kirjoittaessaan – eikös tuo kohta sitä tehne, koska on aina aikunut – tarkemmin lapsi- ym. asioitaan juttelee.”

”Kävin tässä joku viikko sitten Helsingissä tämän raha-asiani vuoksi. Siellä asuin ensin yhden yön hotellissa, vaan kun menin Törnqvisteillä käymään, niin käskivät heti hakea kapsäkkini pois. Toisen vuorokauden asuin siis siellä. Samoin kuin kerran ennen ja sitä paitsi jouluna. Arvelin tässä että minun pitäisi ainakin talkkunaksien lähettämällä korvata heidän suurta vieraanvaraisuuttaan, kun ne niistä niin kovasti tykkäävät. Kuuluhan heillä vielä olevan jäljellä niitä ennen joulua lähettämiäni talkkunaksia, vaan eivät ole raatsineet niitä syödä, kun ovat säästäneet sille sairaalle Soinalleen. – Jos te sentähden teettäisitte tästä puoleen niitä sillä Amalialla vaikka kaksikin uunillista yhdellä tiellä. Minä lähetän tästä sitten maksunkin ainakin otrista. Vastaanottajan maksettavinahan ne voisi sitten lähettää. Viime kerralla olivat ne hyvin hyviä, kun sekoitettiin ne ensiksi tehdyt ruskeat ja myöhemmin tehdyt vaaleat sekaisin.”

”Mylly taitaa hyvästi pyöriä? Mitenkäs meijeripuuhat nyt ovat. Muistaakseni luin Savosta, että kirkonkylän puolelle on myös meijeriä hommattu. Monet rytäkät. Ja rytäköitte vielä siellä lukkarin vaalissannekin. Hyvähän tuo oli että Pääkkönen leivän sai. Ja onhan siinä karttulalaisille aivan yltäkylän musiikkimiestä.”

”Nythän siellä meillä taitaa olla taas parempia hevosia monesta ajasta, koska markkinoilla kuuluitte

tamman vaihtaneen. Oriilla ei pitäisi tehdä vielä kuin sellaisia pitäjän sisäisiä matkoja. Jos ruvetaan vaan Kuopiossa ajamaan niin menee pilalle. – Eipä muuta kuin terveisiä meiltä kaikilta. Sanokaa kallelle myös terveisiä. Tervehtikää myös kun tapaatte tohtorilaisia ja vallesmannilaisia ja muitakin tuttavita. – Onko Karttulassa valittu jäseniä kutsuntoimistoon. Tai onko valitut kieltäytyneet? – Albert”

2. helmikuuta Hellin mainitsi kirjeessään, että aika kuluu Gustavin poissa ollessa paremmin, kun nuo pojat [Unokin oli siellä] ovat juttelu kampraateina ja aina sillä Albertilla tarinaa piisaa.” Albertilla oli oma kortteeri ja Uno asui hänen kanssaan Hämeenlinnassa jonkin aikaa viipyessään.

”Hämeenlinna 29.5.1902. Hyvä Mamma. Ei ole tässä tullut kirjoitetuksi, vaikka monta kertaa se on ollut meiningissä. Viime kirjeenne kyllä saatiin viime pyhän seutuun, kiitos siitä. Samoin kai lie tullut sen edellinenkin.”

”Hellin ei ollut silloin kotona kuin viime kirjeenne tuli. Oli Maiju Westerlundin kanssa käymässä Turussa, häntä förklaamassa sulhasensa luokse. Viipyivät kumpikin siellä pari päivää. Olivat käyneet myös Hanna Järvistä helssaamassa. Sanoihan tuo Hellin olleen sen hauskan matkan, kun ei edes tarvinnut yhden yhtä penniä laskea näpistään, vaikka hienossa hotellissa asuivat ja monesti hienosti söivät. Ei ollut Maiju sallinut ollenkaan hänen rahojaan liikutella.”

”Lempi Törnqvist oli siihen aikaan täällä, vaan läksi eilen pois. Taisi olla viimeinen vieras monista vieraista, mitä täällä Tqvistillä on tänä keväänä

käynyt. Mm. oli rouva Lindelöfkin tyttärineen täällä käymässä pari päivää huhtikuussa samoin kuin Anni Therman Kuopiosta. Heitä ennen ja sen jälkeen kun Te läksitte kävivät myös Elviira ja Jukan sisar, rouva Peltonen Raumalta. On siinä siis ollut vieraiden käyntiä.”

”Mitenkä siellä saha on kävellyt. Niitähän taisi jäädä yhteensä syksyllä Sourun ja Syväniemen puita sahaamatta noin puoli kolmatta tuhatta. Tuonnevatko ne tänä kesänä lisää. Ei suinkaan siellä liene ollut liikoa tulvia tänä keväänä, niin kuin täällä. Tuonne linnalle menevä maantie on näet järven kohdalta ollut yli ½ metriä veden alla. Niinhän tuo onkin lehdissä näkynyt, ettei missään muualla tulvaa ole ollutkaan kuin täällä, siis se on puhdasta luonnon oikkuu. Täällä onkin nuo vesijaksot oikeastaan leveätä jokea, jossa useissa paikoin on hyvin kapeita kohtia ja sen vuoksi nämä joki-järvet tulvii.”

”Kohta kai Armaskin tulee kotiin, jos ei jo lienekin. Täällä ovat näet yksityiset koulut näinä päivinä lopetelleet töitään. Ainokinhan se on ollut pari kuukautta ”koululaisena”. On näet käynyt tunnin joka lauantai olemassa nti Lampénin lasten koulussa, jossa alin luokka on silloin leikkinyt tai tehnyt mitä yksinkertaisinta käsityötä. ’Opettajatarestaan’ hän on kuitenkin jo puhellut. Tapio taas rupeaa olemaan aika vallaton, kiipeilee matalille tuoleille ja joka paikkaan. Eilen jaksoi jo ensi kerran ilman avutta körytä kyökin rappusista ylös.”

”Hellinhän se kovasti hommailee lähtöä Jukkaa hakemaan ulkomailta ja meneekin, kun Jukkakin kovasti kehotti ja kehottaa tulemaan. Suurin vaike-

us on mihin jättää lapset siksi aikaa. On tuumaillut viedä Punkaharjulle, jossa Iina + Onni T ovat kesää tai Elviiran luo Antreaan taikka myös sinne Savikoskelle. Vaan hankaluuksia tuntuu löytyvän viennissä joka paikkaan. Mihin sitten loppujen lopuksi kääntynee. – Jukka läksi t.k. 3. p^{nä} ja on ollut useissa paikoin Saksassa vaan nykyään on Schweitzissä. Tulee takaisin heinäkuun alussa. Kohta kai se Lainakin sinne tulee.” [Kirjeen loppu puuttui]

Ei polkupyörää Ahvenanmaalle

”H:linna 3.6.02. Hyvä Mamma! Kalakukko ja sokerileivät ovat tulleet; kiitos niistä. Kukkoa jo tänä aamuna syötiin ja hyvä olikin. Armaksen kirje tuli myös tänään. Hyvähän tuo on todistus Armaksella ollut.”

Tervehdyksen jälkeen Albert osoitti kirjeensä Armakselle ja Kallelle:

”Unohtui aivan viime kirjeessä puhumatta pyörästäni. Olisi nimittäin hyvin tarpeellista ja olisi ollut jo aikaisemminkin pumpata ilmaa pyörän kumeihin. Ehkenpä se Armas voipi sen tehdä Kallen avulla nyt ja sitten aina jolloinkin kesällä. Pumpaamisen voinee tehdä ilman pyörää alas ottamatta. Pumppu on siinä pyörän pienessä laukussa, eikä siinä muuta ole kuin yhdistää langin itse pumpuun ja kiinnittää sitten langin venttiilin nenään, jonka päästä on ensin hattu irti ruuvattava. Jos pumpun langi ei olisi ehyt, voipi sen auttaa sillä, että katkaisee sen rikkonaista kohtaa myöten ja sitten uudestaan kiinnittää sen samalla tavalla kun se ennenkin on kiinnitettyä, rautalangalla, jota saapi limonaatipullojen päästä. Kyllä Kalle osaa

tehdä.”

”Mielukkaimmin minä kuitenkin möisin tuon pyöräni, kun sille sattuisi löytymään ostajaa. Mainitsin Vallesmannille syksyllä vähän ennen tänne lähtöä, että saisi hieroa kauppaa sille pyörälleni, jos sattuisi löytämään ostajan. Lineköhän muistanut kysellä. Minä kun en tänä kesänä voi sitä ollenkaan käyttää, ainakaan ei haluta sitä kulettaa Ahvenanmaalle, joutuisi se hyvästi myytäväksi. Sanoinkin minä Vallesmannille hinnankin mistä sen saisi myydä. Siltä varalta että mahdollisesti sattuisi kaupoista jotakin tulemaan, mainitsen tässä hinnan mistä voisi myydä, nim. 150 mrk. Silloin en laske takapyörän päällyskumia minkään arvoiseksi, kun se on jo jotenkin huono, vaikka sillä voipi vielä hyvästikin ajaa jonkun aikaa.”

”Minunkin lähtöni tässä kohta tulee. Ehken lauantaina lähdän. Hellinistä jo hyvin alkaa tuntua siltä että toisi lapsensa sinne, en osaa kuitenkaan varmuudella sanoa. Siinä tapauksessa hän läksisi täältä jo ensi viikon alussa että joutuisi luokkakokoukseen Kuopioon. Eiköhän se Yrjökin alkane olla kotona kohta, jos nim. siellä käy, koska oli lauantaina lähtenyt Helsingistä. Terveisiä kaikille. – Albert ”

Mielenkiinto Ahvenanmaata kohtaan oli herännyt jossain vaiheessa ja niin kesän vietto siellä oli Albertin suunnitelmissa. Kohta kesäkuun alkupuolella 1902 hän lähtikin Turkuun ja siellä tavattuaan erään Uoti-nimisen miehen, tämän kanssa yhdessä jatkoi matkaansa Maarianhaminaan. Pitkä kirje mammalle oli päivätty Järsössä 14. kesäkuuta:

”Rakas Mamma. Täällä sitä nyt ollaan Oolannin

valtakunnassa. Viime keskiviikkona tulin. Yhden päivän olin tullessani Turussa tai oikeammiten Marian pitäjässä, 5 km päässä Turusta erään luokkatoverini, Einar Janssonin luona. Hän ei ollut kotona kun sinne menin, vaan hyvinhän nuo hänen kotonaan ottivat minut ystävällisesti vastaan. Jansson oli näet puhunut minun tulostani ja hänkin tuli sitten itse parin tunnin perästä kotiin. Turku katseltiin sitten seuraavana päivänä: historiallisista muistoista rikasta ja muutenkin komeata tuomiokirkkoa, muistopatsaita (Porthan, Brahe), korkeita mäkipuistoja y.m. Linnaa ei ehditty käydä. Sattumalta tavattiin Turussa eräs länsisuomalainen Uoti, joka oli menossa saaristoon. Hänen kanssaan tulin sitten tutuksi ja niin tulimme yhtä matkaa tänne.”

”Asunnon etsimisessä ei ollut mitään puuhaa. Maarianhaminassa oli näet Uotilla eräs tuttava, joka meidät heti toi sluupillaan tänne. – Tämä saari on toista penikulmaa Maarianhaminasta [etelään], aivan ulommaisista saaria aavalle merelle päin, mikä näkyy asunnostammekin. Taloja on tällä saarella noin puolen tusinaa ja muodostavat yhteensä yhden kylän Lemlandin pitäjästä. Kansakoulu löytyy täällä myös.”

”Asukkaat elävät tietysti pääasiassa kalastuksella, vaikka näkyyhän heillä olevan nimeksi maanviljelystäkin. Sitä paitsi ovat useiden talojen miespuoliset asukkaat luotseja, laivureita ym. niin että kalastus ja se pieni maanviljely, mikä heillä on, on kotona olevien hoidettava. Tästäkin talosta on isäntä (Sommarström nimeltään) viemässä kaljaasiltaan halkolastia Tukholmaan, pari poikaa merillä, toinen aina Australiassa asti, ja vanhin kapt. S. lähtee juhannuksen tietämissä erään maarianhami-

nalaisen brigin perämiehenä ensin Hernösandiin ja sieltä puutavaralastissa Etelä-Afrikkaan lähelle buurien maata ja sieltä sitten Brasiliaan. Kuuluu viipyvän matkalla pari vuotta, jonka aikaa vaimo saapi istua ikävissään kotona. Muuten ovat omituisia täälläpäin ne monet merikapteenit, joita täällä on. He ovat nim. merikapteenin tutkinnon suorittaneita vaikka heillä ei mitään koulusivistystä olekaan, ainoastaan mitä vähän merenkulkuun kuulumatonta aineita ovat merikoulussa oppineet.”

”Luonnollisesti ovat asukkaat ja tavat täällä aivan erilaisia kuin siellä Finlandiassa. Me olemme näet tulleet Finlandiasta Ålandiin, kuten täällä sanotaan. Ja niinpä se aivan tuntuukin kuin ei nyt Suomessa olisikaan. Ruotsinkielikin on erilaista kuin mannermaassa, se vivahtaa lausumista paansa nähden paljon Ruotsin ruotsiin. Savolaisia talonpoikaistaloja ei muistuta muu kuin keisarin ja –rinnan kuvat seinillä ja kaikenlaiset paperikukkakoristeet kiiltävissä vaaseissa kaapin päällä. Karttula muistuttaa hyvin kiviset pelot.”

”Ilmat ovat olleet hyvin kylmät. Tänään on ollut jo vähän lämpimämpi. Kasvillisuus on täällä myöhästyneempi kuin esim. Hämeenlinnan seudulla. Siihen vaikuttaa kauvan kestävä jääpeite meressä. Syksy on taas vuorostaan lämpimämpi kuin mantereessa. – Mitenkä Karttulassa vaikutti se halla, jonka noin viikko sitten sanomalehdet kertoivat Kuopion läänissä kasvillisuutta vikuuttaneen?”

Jokos Laina on kotona? Koetin kahdella kirjeellä, yhdellä Joensuuhun ja toisella Elviiralle Wiipurin, saada häneltä kapsäkkini, kun olisin sitä tänne tullessani tarvinnut, vaan eipä viitsinyt mitään vastata.

– Yrjökin lienee jo mennyt Pielaveden puolelle. – Sigrid poikineen taas lienee jo siellä. – Uuno tuli H.linnaan minun lähtöni edellisenä iltana, matkalla Alavuuden nevoille. Ja kai hän liene ehtinyt kotiin kirjoittaakin. – Helli se päättikin viedä lapsensa Punkaharjulle. Lienee jo lähtenyt sieltä ulkomaille.”

”Kirjoittakaa nyt sieltä joskus, sillä täällä vieraissa oloissa olisi hauska saada tietää jotakin kotoakin ja Karttulan kuulumisia. Sopiihan silläkin tavalla menetellä, että esim. lähettäisi kirjeen ensin Uunolle luettavaksi ja hän sitten lähettäisi minulle, niin saapi kaksi karpästä yhdellä iskulla. Johan se Armaskin voipi kirjoitella, kun vaan luettelee hänelle mistä asiasta kirjoittaa. Osoitteeni on: Maarianhamina, Järsö.”

”Sama matka olisi Lemlandinkin postikonttoriin, vaan siellä käyvät harvoin ja sinne taitaa posti tulla harvoin. Tämän kirjeen taidan lähettää huomenna kirkkomiesten mukana Lemlandin kautta, en tiedä sitten kuinka kauvan matkalla viipyy. Terveisiä vaan kaikille.”

Samaan aikaan Maarianhaminassa oli Ellen, jota Albert kävi Uotin kanssa katsomassa elokuun puolivälin tietämissä. Heillä oli aikeita viedä Ellen sluupilla Järsöön, mutta sitä ei Ellenin kirjeen mukaan ollut tapahtunut.

Opiskelijan kortteeri maaseudulta

Ahvenanmaan Albert jätti jo syyskuun alussa. Oltuaan jonkin päivän Hämeenlinnassa, hän palasi opiskelemaan. Sitä ennen oli kuitenkin taas hankittava kortteeri. Ei kuitenkaan Helsingistä, vaan

maaseudulta, joka tarjoaisi opiskelurauhan. Mamma saikin 5. lokakuuta 1902 päivätyn kirjeen Malmilta:

”Hyvä mamma. Jääpi ja jääpi tuo kirjeen kirjoitus. Pitää tässä nyt kuitenkin jotain pakista. – Ahvenanmaalta läksin jo kuukausi sitten. Hlinnassa oltuani parisen päivää tulin Helsinkiin, vaan etsin jo samana päivänä asunnon itselleni täältä lähellä Malmin asemaa, josta on noin parinkymmenen minuutin junamatka Helsinkiin. Asetuin tänne tahtoessani sekä rauhallista että huokeampaa asuntoa. Edellistä tämä kyllä on ja osaksi jälkimäistäkin vaan huoneeseen ja ruokaan nähden saisi olla vieläkin 10 á 15 mrk huokeampi.”

”Tenttien aloitusta. jota näihin aikoihin tai niin kuin viime lukukauden lopulla aioin tehdä, on pitänyt lykätä, kun on nuo kurssit niin kovin laajat, enkä siihen nähden ole vielä luullut itseäni tarpeeksi valmiilta. Kyllä sitä näkyy olevan vaan lukemista, kun siellä kotona ollessa jäi niin paljon rästejä.”

”Onko Laina siellä kotona nyt? Eräs maisteri Hämmäläinen kertoi nähneensä häntä Viipurissa. – Eemil on hakenut lääninsihteerin virkaa ja saattaa olla lähellä päästäkin. Vaan eipähän sitä nykyään tarvitse niihin virkoihin suuria toiveita rakentaa., siitä ovat viimeiset virasta erottamiset surullisena todisteena. Lääninhallituksen virat kuuluvat sitä paitsi epävarmuuden suhteen ensimmäisten joukkoon, jonka vuoksi lääninsihteerin virkoja eivät hae niin korkeat virkamiehet kuin ennen.”

”En ole saanut sieltä kotoapäin tietoja sitten kuin keskikesällä. Olisi hauska tietää tai luultavasti ei mikään hauska tieto, vaan yleensä kernaasti haluai-

sin tietää vuodentulosta siellä Karttulassa. Kauroista kai ei liene sielläkään saatu mitään, joshan ei sanottavaa muutakaan. Onko sauhuita ollut ollenkaan sitten alkukesän, jolloin S:niemen loppupuut sahattiin? Kyllä kai ei tänä syksynä veden puute olisi ahdistanut.”

”Ketä renkejä tulee ensi vuodeksi ja yleensä ketä siellä Savikoskella nyt asustaa, mitenkä Albin T:n eukon perintöasiat ovat menneet ja yleensä mitä erikoista sieltäpäin olisi kerrottavaa? U. Savookaan en ole nähnyt pitkiin aikoihin. Jos milloin noista asioista kirjoitatte ja yleensä kirjeet voin sitten lähettää Uunolle, niin ette tarvitseisi siten ainakaan meille erikoisesti kirjoitella.”

”Lopetan tähän, koska täällä maalla en tiedä uutisista mitään muuta kuin mitä sanomalehdistä näen, ja Helsingissä pistäytyessäniäkään en ole erikoista kuullut. – Gr. Lisitzin näkyy tämänpäiväisessä lehdessä ilmoittavan kihlautuneen erään puolattaren kanssa. – Terveisiä vaan sekä itsellenne että Lainalle ja Kallelle. – Albert”

Joulukuun puolivälin tietämissä v. 1902 Albert oli pistäytymässä Hämeenlinnassa, josta kirjoitti Malmilla asumiseen kyllästyneenä mammalle:

”Hämeenlinnassa 14.12.02. Hyvä mamma ja Yrjö. Silloin kuin Yrjö kävi Helsingissä, kertoi hän matkassaan olleen osan Mamman silkkileningistä, jota minun olisi pitänyt käydä tarjoamassa värjättäväksi sitten kun toinen osa olisi minulle saapunut. Kun sitä ei ole kuulunut, unohtui minulta koko homma kunnes herra kirjoitti pari päivää ennen tenttiäni, että hän niin kuin seuraavana päivänä läksisi pois ja jättäisi sen paketin eräälle Snelmannille siinä

tapauksessa, etten kävisi sitä hänen (Herran) luota perimässä ja Snellman taas veisi Kuopioon siinä tapauksessa etten hakisi sitä häneltä. En joutanut ollenkaan käymään H:gissä ennen H:n lähtöä ja sitten päätin etten viitsi hakea sitä S:ltäkään, kun en ollut saanut sitä toista puolta. Leninkipaketti on siis hommattava pois S^{lta} Kuopiossa.”

”Olen nyt pistäytymässä täällä H:linnassa. Lähdän huomen aamuna pois ja etsin sitten uuden kortteerin H:gin lähistöltä, kenties Keravalta. Tulen sitten taas joulunpyhiksi tänne. Arvelinhan minä tulla jouluksi kotiinkin, vaan kun en joutaisi kuitenkaan olemaan kotona kuin muutamia päiviä, en katsonut kannattavan vähän ajan takia matkustaa. – Minulla oli tentti viime torstaina. Kriminaalin laudaturin suoritin silloin. – Yrjön ei tarvitse ainakaan pariin kolmeen kuukauteen pitää huolta sen rahan lähettamisestä, josta oli puhe.”

”Uunolta oli pari päivää sitten tullut kirjeen pätkä, jossa sanoo olleensa terveenä. Oma poro kuuluu hänellä olevan ja lappalais-vaatteet. Hetipuoleen uhkaa kirjoittaa taas ’kiertokirjeen’. Eipä muuta kuin eläkää terveenä. – Helliltä ja Jukalta ynnä lapsilta paljon terveisiä. Albert”

16. joulukuuta Albert jatkoi kirjettään: ” Kirjoitin edellisen H:linnassa. Vaan kun olisi pitänyt viedä kirje aivan junan kylkeen jos mieli saada se sinne niin kuin täksi päiväksi (tiistaiksi) jäi tämä lähettäminen tähän päivään. Nyt olen jo ehtinyt hommata kortteerin tänne itselleni ja onkin paljon parempi kuin Malmilla ja 5 mrk huokeampi kuussa. Tämä on eräs maalaisherraskartano, ei täyttä kilometriä asemalle. Omistaja on nimeltään Bergh.”

”Yrjön kirjeen, jonka hän oli kirjoittanut Kuopiosta sain H:linnan matkani takia vasta eilen, käydessäni Malmilta tavarani. Koetan huomenna H:gissä käydessäni hommata tuota eropassia.”

”Olisikohan se mahdollista, että saisin silti kotoa jonkin 4 kappaletta isoja tyynyvaaruja. Kun tässä parisen vuotta sitten tehtiin minulle lakanoita ja vaaruja tulivat jälkimmäiset niin pieniä, ettei suuremmat tyynyt sovi niihin ollenkaan, kuten täälläkin. Jos minä saisin sieltä noita vaaruja, lähettäisin omat pienet vaarut heti takaisin. Kyllähän niitä aina voisi siellä kotona käyttää. Tietysti toisin sitten toisetkin vaarut pois, kun herkiän niitä tarvitsemasta. Jos saan, niin olisi hyvä että lähettäisitte ne mitä pikimmin vaikka posti-pakettina, jos ei ole kaupungissa käyntiä, ettei rautatiepakettina. Ja eihän se jälkimmäiselläkin tavalla tule paljon huokeammaksi.”

”Saisinhan minä täälläkin sänkyliinavaatteet, vaan kun olisi noita lakanoita ja Helliltä saan pyyhkeitä ja itseni pitäisi pesettää pyykin ei noiden liinavaatteiden peseminen tule sanottavasti maksamaan, ei ainakaan 5 mrk kuussa, joka niille lasketaan. – Osoite: Kerava, Bergh.”

2. helmikuun kirjeessään Albert alkajaisiksi toivotti onnea Maria-äitin tämän 53 vuodelle. ”Postinkulku Karttulaan sattuu tänä vuonna sopimattomasti, niin että tämä onnentoivotus tulee päivää liian myöhään. Kun olisi jo eilen huomannut tämän, olisin saanut kirjeenkin ajoissa perille, vaikka päivää liian aikaiseen.”

”Kiitos paljon lähettämistänne tyynyvaaruista. Lähetän tässä kohtapuoleen sinne takaisin pari

kolme pienenlääntää vaarua ja jonkun rikkinäisen suuremman, varsinkin jos niitä nyt kohta tarvitsette. Ajattelin muuten pitää ne ensiksi likaisiksi.”

”Täällä olen elänyt vaan sellaista yksinkertaista elämää. Muistaakseni jo ennen joulua kirjoittamasani kirjeessä selittelin tätä asuinpaikkaani. Rauhallinen ja hyvä asuntohan tässä on. Kun on osittain kaksikerroksinen rakennus, ja asuu yläkerroksessa, saapi olla päivät pitkät erillään muista, minkä syömissä ja kahvilla käyn alhaalla. Muita inakordentejä ei sitten ole kuin eräs insinööri rouvansa ja lapsensa kanssa alakerrassa.”

”Muuten ovat täällä hyvin ystävällistä väkeä. Loppiasisiltana pitivät täällä Keravalla rekiretket, joihin sitten minunkin oli mentävä, vaikka olinkin aivan tuntematon kaikkien kanssa. Vaan mikäs siinä auttoi kun rouvat tulivat ja esittivät lähtemistä; daami valmiiksi hommattuna, muuta kuin mene.”

”Yrjölle tahdon tässä ilmoittaa, että ne hommat, joita aijotaan kohdistaa viime keväänä kutsunnasta poissa olleita kohtaan ja ehkenpä tuleviakin poissa olevia kutsutuita kohtaan ovat seuraavia: ei kukaan sellainen saisi valtion virkaa, passia ei anneta sellaisille 5 vuoteen, virassa olevat erotettaisiin virasta ja yliopistossa olevat eivät saisi suorittaa tutkinnoita tai erotettaisiin joksikin aikaa sekä tarvittava määrä otettaisiin väkivallalla muista vaan ei ylioppilaista. Näistä keinoista en tiedä varmasti ehdotetuiksi kuin kaksi ensimmäistä ja viimeisen ja luultavasti ei ollenkaan. Sillä niistä vaan puhui eräs senaatin ylim. virkamies, joka sen varmasti tiesi, toisia kuulin sitten kulkupuheina. Senaattiin oli nimittäin tullut tähän suuntaan menevä ehdotus

Pietarista, vaan oli senaatti erään muotovirheen takia lähettänyt sen takaisin. Se oli nim. ollut datee-

rattu tammikuulle, vaan puhuttu siinä tänä vuonna poissa olleista asevelvollisista. – Uhatkoon vaan väkisin kiinni ottamista, van mitenkäpä se ruumis ottaa.”

Suuriruhtinas lakkautti Suomen oman armeijan ja antoi 12.7.1901 julistuksen yleisvaltakunnallisesta asevelvollisuudesta, joka kattaisi myös Suomen miehet. Senaatissa myöntyväisyyshmiehet olivat enemmistönsä ja hyväksyivät tämän laittomasti annetun lain Suomen lakikoelmaan. Perustuslaillisten mielestä laittomia kutsuntoja tulee vastustaa passiivisella vastarinnalla. Pappissääty oli vanhasuomalaisen hallussa, mutta kun papit tavan mukaan kuuluttivat kutsunnoista kirkoissa, kansa peitti heidän äänensä virrenveisuulla. Kutsuntoihin määrätty miehet jäivät niihin saapumatta. Albert kertoi kirjeessään Yrjö-veljelle mikä kutsunnoista pois jääneitä näytti odottavan. Hän pohti myös kenraalikuvernöörin vaikutusta maan hallintoon.

”Minkähänlainen huusholli tulenee nyt Kuopion lääninhallitukseen uuden kuvernöörin ja lääninsihteerin tultua. Kuvernööri taitaa kyllä olla tavallinen mies, vaikka ehken Boballe tarpeeksi myöntövä. Lääninsiht. taas sellainen puoliryssä, jolla ei ole paljon hajuja lääninhallituksen työnkulusta. Pantiin virkaan, vaikka sitä ei hakenutkaan.”

”Ellenkinhän se käydä körötti H:gissä. Tapasin häntä palatessaan asemalla. Siellä pistäydyn aina muitakin tapaamassa kuten Jukkaa ja Helliä. Hän olivat käymässä H:gissä Ainon kaulaa opereerauttamassa. Lienee kai Hellin siitä kirjoittanut. Heidän ensi päivää ollessaan siellä kävin heitä

H:gissäkin katsomassa. Lopetan tähän, kun ei ole liioin kirjoittamista. Eläkää terveenä. Albert.”

”J.K. Ei minun osoitteekseni tarvita kuin Kerava.”

Aikaa ehtii vierähtää aina vuoden 1903 lopulle saakka, ennen kuin tiedetään uutta Albertin opiskelusta ja elämän menosta. Helsingissä 13. marraskuuta päivätyssä kirjeessään hän kertoi valmistumisensa viivästyvän alkuperäisestä tavoitteestaan: ”Kirjoitan tässä vähän olemisestani, kun ei ole tullut niin kaukaan sitä tehdyksi.”

”Tenttejä tähän tässä oli lukukauden alussa jo kaksi. Toivoin hiukan kesällä, että saisin niin kuin jouluksi pois kaikki luvut, vaan eipä se aivan niin mennyt. Toisessa näet noista tenteistä en tullut hyväksytyksi kun oikeus- ja hallintotutkintoa varten, jonka vuoksi se täytyy ottaa uudestaan, enkä sen vuoksi ehdi ottaa viimeistä. Valmistumiseni jää siten helmikuun alkuun, jos ei mitään odottamattomuuksia satu. Siellä kai minä kotona joulun aikaan sitten tulen olemaan.”

”Mitä siihen velkaasi, Yrjö, tulee, niin hyvä olisi jos sen saisit lähetetyksi, sillä minulla on rahat lopullaan, enkä vielä ole itsekään selvillä, mistä tässä loppulukukaudeksi saan hommattua. Sehän muistaakseni oli 35 m, ensin 5 m Pursiaiselle ja sitten lähtiessäni 30 m vai oliko se 25 m jälkim. kerralla; minun vaan on mielessäni ollut edell. määrä. Vaan jos Sinulle hyvin vaikeaksi käypi sen hommaaminen niin täytynee minun jäädä sitä vaille. Mitenkähän se muuten on sen Ellen rahojen kanssa. Eiköhän häneltä riittäisi antaa jotakin määrää minulle, jokin parisen sataa, toistaiseksi. Saisihan minä sitten keväällä, valmiiksi tultuani,

raha-asiani regleeratuksi ja hänelle sen maksetuksi. Vaikka hänellähän itselleen siitä sietäisi kirjoittaa.”

”Jukka on parasta aikaan täällä kansakoulurakennus-komiteassa istumassa. Tuli toissa päivänä ja arveli viipyvänsä ensi viikkoa vielä. Asuu tietystikin veljensä luona. – Lempi T. on käymässä Wiipurista. Tänä iltana mennään teatteriin.”

”H:linnassa käväsin silloin kun Eemil joukkoineen siitä sivuitse kulki. – Taitaa niilläkin olla ikävää siellä Turussa.”

”Muustapa minä en osaa juuri kirjoittaa kuin asioistani, kuten tässä edellä. Ei ole kuulunut nyt mitään valtiollisiakaan luotettavia huhuja. Sanomalehdistä taas näet ne jotka itsekin tiedän. Terveisiä vaan. Albert”

”J.K. Mainitsepa Yrjö kirjeessä, miten siellä on mennyt ne Karttusen aikaansaamat jutut ym.”

Auskultointia ja asianajoa Viipurissa

Albert valmistui molempien oikeuksien kandidaatiksi 1. päivänä helmikuuta 1904 ja hakeutui sitten Viipuriin hovioikeuden auskultantiksi. Kesäkuun alussa päivätyssä kirjeessään hän antoi aluksi tehtäviä Yrjölle ja sitten kertoi ensi vaikutelmiaan Karjalasta:

”Viipuri 3.6.04. Hyvä Mamma ja kotijoukot. Ensin tässä Yrjölle muutamia sanoja. Tiedustelega niiltä

säästöpankin isänniltä, kuten Topilta, onko se jo aivan välttämättömästi se lyhennys lainastani joka vuosi suoritettava. Oikeastaanhan se taitaa olla turha kysymys vaan voineehan tuota koetteeksi kysäistä. Taitaa t.k. puolivälissä olla maksettava sillä niissä maissahan minä viime vuonna viimeisen erän sain. Olisikohan Mammalla antaa 15 mrk, jonka lainasin joulun aikaan, että pääsisin sitä vähemmällä. Eihän tässä näet varat vielä hyvin vyöräisi velkojen lyhentämiseen. Kirjoita sitten heti näistä, että tiedän ajoissa lähettää rahat.”

”Kesän tulen olemaan kokonaan täällä Viipurissa. Ehken pääsen käymään jollakin viikolla heinäkuussa, kun en ole pöytäkirjassa, kotona. Elokuussa se taitaa ole hyvin vaikeata, jos ei mahdotontakin, kun minun pitää joka päivä olla Hovilla. Hoidan näet silloin ekspeditöörin virkaa. Elokuussa en niin ollen voine tulla.”

”Dahlilaiset muuttavat ensi viikon alkupäivinä Antreaan kesäksi. Minä muutan sitten heidän kortteeriinsa. Luultavasti tulen ensin käymään heidän luonaan kesällä. Juhannuskin on kai siellä vietettävä.”

”Syyskuun alussa lähden käräjille. En tiedä vielä aivan varmasti mihin, vaan kenties Aessori Lindqvistin mukana Jääsken tuomarikuntaan. Ases. Lindqvist asuu lähellä Imatraa. Ensi viikolla käyn hänen luonaan tuumaamassa asiasta. Jokos sinne on Siiri lapsineen tullut. Eemilhän ei taida tulla ennen kuin elokuussa. Armas kai on tietysti kotona. Minkälainen oli todistus? – Terveisiä sinne kaikille minulta ja muilta. Albert”

Viipuri tuli Makkosen sisaruksille varsin tutuksi,

olihan se ollut Hellinin perheen ja oli edelleen Elviiran perheen kotikaupunki. Alvakin asui Tuurensa kanssa varsin lähellä, aluksi Talissa ja v. 1903 Tammisuolla.

”Viipurissa 16.6.04. Hyvä Mamma. Lähetän tämän myötä Smk 65.- Ehkenpä Armas viepi ne, lisäksi saatava Teiltä 15 mrk, vaikkapa Topi Kukkoselle, että hän maksaisi lainastani menevän lyhennyksen säästöpankkiin. Armaksen kirjeen mukaan on se maksettava 18. p, siis seuraavana päivänä kuin tämä kirje saapuu, vaan ehkenpä tämä ajoissa perille ehtii.”

”Äsken levisi täällä tieto, että tänään olisi senaatin istunnossa tai joko jälkeen tai ennen sitä, Bobrikoffiin ammuttu revolverilla kaksi laukausta, toinen mahaan ja toinen olkapäähän. Ja kerrotaan että hän olisi kuolettavasti haavoittunut, vaikka ei vielä kuollut. Ampuja kuuluu olevan eräs varatuomari Schauman, joka heti B:tä ammuttuaan oli laukaisut revolverilla itseensä ja kuollut paikalla. Ei muuta tällä kertaa. Terveisiä.”

Auskultantin aika kului Viipurissa ja sen lähipitäjien käräjillä kulkiessa. Kirjeen kirjoittamiseen ei liene ollut liiemmin aikaa. Lähes vuosi ehti edellisestä (säilyneestä) mammalle osoitetusta kuluu. 2. huhtikuun 1905 Albert oli Antreassa, josta kertoi kuulumisina:

”Hyvä Mamma ja Yrjö! Alkaa jo itseänikin kiukuttaa, kun ei ole tullut vastatuksi Yrjön kirjeeseen. En tiedä onko tästäkään enää mitään hyötyä. – Asia on näet niin, että olen sitten tammikuun lopun yhtämittaa ’istunut’ tähän asti ja istun ensi lauantaikiin saakka, niin ettei ole paljon ollut aikaa hengäh-

tämiseen. Ensin Ruokolahden neliviikkoiset kesäkäräjät ja sitten täällä yhtä pitkät ja sen lisäksi vielä neljä välikäräjät ja kun en ehtinyt välikäräjien ja näiden käräjien alkamisen takia lopettaa Ruokolahden käräjiä, piti ne keskeyttää, ja täällä aloitetuani ja keskeytettyäni käräjät, lopettaa Ruokolahdella ja sitten taas tänne jatkamaan. Tämän lisäksi on vielä näiden molempien käräjäin kestäessä ollut loppuun saatettava viime syksyn Jääsken ja Joutsenon käräjäin pöytäkirjain valmistus, joista jälkimäiset jaettiin vasta pari viikkoa sitten, ja nyt täällä Antreassa ollessani valmistaa Ruokolahden velat ja valitukset.”

”Tässä on syy laiminlyöntien. Olisihan sitä aina ollut jokin tunti vapaata lomassa, vaan kun pitkän aikaa on kiire pannut niin tiukalle että useammista öistä aina on pitänyt jatkaa työaika, niin väkisin on unohtunut tärkeätkin kirjeen kirjoitukset paitsi virkakirjeiden, joita niitäkin on vähän väliä.”

Selvitettyään omia tekemisiään ja ehtimistään Albert otti käsittelyyn Savikosken asiat, joista Maria oli häneltä ilmi selvästi pyytänyt neuvoja.

”No niin. Kyllähän minun mielestäni ei kunnalla ole oikeus jauhattaa tullitta muuta kuin ne elot, mitkä tilalla kasvatetaan, vaan voisihan sitä riitojen välttämiseksi sopia jostakin määrästä, jonka luulee kunnan tilasta viljaa saatavan. Voisi nimittäin niistä riidoista johtua muitakin koskea koskevia riitoja, jotka saattaisivat käydä epämieluisiksi. Kirjoitapa Yrjö heti tämän saatuasi millä kannalla on tämä asia ja milloin käräjät alkavat Karttulassa, että voitaisiin hommata sitä vuosihaastetta jakokunnan osakkaille.”

”Mitä sitten tilan ja kosken myyntiin tulee, niin eihän mikään estä koettamasta ja antaa vaikka Aksel Alanderin toimistolle tehtäväksi välittää. Sitä varten pitäisi kuitenkin saada hänelle annetuksi tarkat selitykset tilan edusta ja samalla mikä hinta vaaditaan.”

”Nyt kai poliittiset olot ovat siksi muuttuneet, ettei maanmittaushallituksessa pane esteitä Sinunkin Yrjö pyrkimiselle päästä auskultoimaan. Vaikkei mitään nimenomaista kumoamista tulisikaan sille säädökselle, jonka mukaan sinutkin [Eemilin ohessa] potkittiin pois, niin luulen ettei sitä enää missään virastossa ainakaan siksi suomalaisessa kuin maanmittaushallitus on, noudateta. Viipurin hovioikeudessa esim. on sellaisia jotka panivat esteitä Möllerille vielä viime tammikuussa, vaan viime viikolla hyväksyivät yksimielisesti. – Tänä keväänä et kuitenkaan kerinne enää Helsinkiin. Jos kirjeen luulet joutuvan perille t.k. 8 päivään mennessä, niin pane osoitteeksi Antrea kk. vaan muuten Imatra. Ei muuta. Terveisin Albert ”

Tämän jälkeen Albertilta on säilynyt vain yksi kirje. Ilman paikkakuntaa 17.4.06 Hyvä Mamma. On ollut tässä sellainen hoppu ettei ole tullut näitä paperia ennen lähetetyksi. Kirjoitin eri kirjeen Zimmermannille [Karttulan nimismies] asiaa varten. Voitte itse myös lukea sen. Jos Z sattuisi olemaan laillisesti estetty asiaa ajamasta, voipi kuka hyvänsä mennä siitä valtakirjalla ilmoittamaan, pyytäen esim. lykkäämistä sanotulla perusteella, mutta sen ei tule ruveta asiassa sen enempää puhumaan vaan selittää, ettei sitä tunne. – Jos asian päättävät ja se kääntyy missä suhteessa tahansa Teitä vastaan, on se vedottava. Jos päätös muuten

on edullinen, vaan ainoastaan kulut kuitattu, niin silloin ei tarvinne vedota. Ilmoittakaahan sitten heti miten jutun kävi.”

”Olin joitakin päiviä Sortavalassa, josta tulin eilen. Tänään on vielä välikäräjät Ruokolahdella ja huomenna alkaa varsinaiset Jääskessä, niin että kiire on, kun on vielä Antrean käräjöitten valitukset ja vedot vahvistettava. Voikaa hyvin. Albert.”

Albert sai varatuomarin arvon vuonna 1906 hoidettuaan auskultanttiajan jälkeen pari vuotta Jääsen tuomiokunnan tuomarin virkaa.

Albert ja Anna

Jääskestä Albert palasi Viipuriin, jossa hän toimi asianajajana vuosina 1908-1914. Nuori juristi tapasi asianajajakautensa aikana helsinkiläisen ylioppilas Anna Kerppolan, joka oli Helsingin Suomalaisen Reaalilyseon rehtorin, filosofiantohtori Kaarlo Fredrik Kerppolan (Kerppolan rusthollista, Kangasalla) ja Hilma Rinteen (Juttikalan kartanosta, Sääksmäellä) tytär. Anna kirjoitti ylioppilaaksi Helsingin Suomalaisesta Yhteiskoulusta ja opiskeli sen lisäksi hieman ranskan kieltä Pariisissa sekä yliopistossa. He avioituivat 10. elokuuta v. 1912 Kangasalan Kerppolassa. Esikoispoika, Heikki Johan Vilhelm syntyi 7. toukokuuta 1913 Viipurissa. Annan ja Albertin elämää kohtasi kaksi traagista tapausta, kun seuraavat lapset sekä 01 li että Mari-Anna kuolivat aivan pieninä.

Albertin urakehitys Viipurissa oli nopeampoinen. Hänet nimitettiin siellä hovioikeuden kanslistiksi vuonna 1911, mutta jätti eronpyynnön virasta jo vuonna 1913. Seuraavana vuonna hänet nimitettiin raastu-

vanoikeuden nuoremmaksi oikeusneuvosmieheksi ja vuonna 1917 Viipurin hovioikeuden asessoriksi. Prokuraattorin apulaisen virkaa Albert hoiti vuoden 1918, jolloin prokuraattori P. E. Svinhufvud toimi senaattorina ja hallituksen puheenjohtajana sekä valtionhoitajana. Hovioikeudenneuvokseksi Albert nimitettiin vuonna 1920. Virkauran ohessa Albertilla oli paljon luottamustehtäviä.

Oikeuskanslerivuodet ja tuomarina Toijalassa

Viipurin ajan jälkeen Albert ja Anna siirtyivät Helsinkiin muuttaen Katajanokalle osoitteeseen Luotiskatu 13 sitä ennen jo jonkin aikaa asuttuaan Uudenmaankadulla. Vuonna 1923 Albert nimitettiin Korkeimman oikeuden apujäseneksi ja vuonna 1927 varsinaiseksi jäseneksi ja oikeusneuvokseksi. Oikeuskanslerin virkaa hän hoiti jaksottain vuonna 1924 ja 1925. Vuonna 1930 hänet nimitettiin oikeuskansleriksi, jona hän toimi kolme vuotta.

Vuonna 1933 Albert siirtyi omasta halustaan Toijalaan Tammelan tuomiokunnan tuomariksi perheen jäädessä Helsinkiin Vuorimiehenkatu 19:ssä sijaitsevaan kotiin. Albertin kausi Toijalassa jäi kuitenkin lyhyeksi hänen kuollessaan Helsingissä 7. lokakuuta vuonna 1935 58 vuoden ikäisenä sydänvikaan, jonka stressaava virkaura ehkä oli aiheuttanut. Albert haudattiin Kangasalan vanhalle hautausmaalle.

Albert ja Anna (s. Kerppola) Makkonen

